

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU11

Avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen att den snarast ska vidta åtgärder så att samtliga regioner kan erbjuda personer som är 75 år och äldre samt personer i medicinska riskgrupper avgiftsfri vaccination mot pneumokocker.

I betänkandet finns en reservation (S, C, L, MP).

Behandlade förslag

Utskottet lägger på eget initiativ fram ett förslag till tillkännagivande.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper	5
Reservation	9
Avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper (S, C, L, MP).....	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper och tillkännager detta för regeringen.

Reservation (S, C, L, MP)

Stockholm den 19 november 2020

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Mikael Dahlgvist (S), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Dag Larsson (S), Christina Östberg (SD), Pernilla Stålhammar (MP), Michael Anefur (KD), Mats Wiking (S), Ulrika Jörgensen (M) och Barbro Westerholm (L).

Redogörelse för ärendet

Vid utskottets sammanträde den 16 september 2020 föreslog ledamoten från Vänsterpartiet att socialutskottet skulle ta ett utskottsinitiativ om avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper (prot. 2020/21:2).

Folkhälsomyndigheten informerade i frågan vid utskottets sammanträde den 24 september 2020 (prot. 2020/21:3).

Vid utskottets sammanträde den 30 september 2020 beslutade utskottet att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig över förslaget till utskottsinitiativ (prot. 2020/21:4).

Vid ett sammanträde den 15 oktober 2020 beslutade finansutskottet att inte yttra sig över förslaget till utskottsinitiativ (prot. 2020/21:8).

Utskottets överväganden

Avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservationen (S, C, L, MP).

Gällande rätt

Smittskyddslagen

Enligt smittskyddslagen (2004:168), förkortad SmL, är det regionen och huvudmannen för elevhälsan, med undantag för huvudmän för elevhälsan i förskoleklassen, som ansvarar för att erbjuda vaccinationer mot smittsamma sjukdomar (2 kap. 3 a § SmL).

Enligt 2 kap. 3 c § SmL delas nationella vaccinationsprogram in i allmänna vaccinationsprogram och särskilda vaccinationsprogram för personer som ingår i riskgrupper. En förutsättning för att en smittsam sjukdom ska kunna omfattas av ett nationellt vaccinationsprogram är att det finns ett vaccin mot sjukdomen som kan ges utan föregående diagnos av sjukdomen och ge mer än kortvarig immunitet mot sjukdomen i hela eller delar av befolkningen (2 kap. 3 d § SmL). Enligt 2 kap. 3 e § SmL ska en smittsam sjukdom omfattas av ett nationellt vaccinationsprogram, om vaccination med det vaccin mot sjukdomen som avses i 3 d § kan förväntas

1. effektivt förhindra spridning av smittsamma sjukdomar i befolkningen
2. vara samhällsekonomiskt kostnadseffektivt
3. vara hållbart från etiska och humanitära utgångspunkter.

Smittskyddsförordningen

I smittskyddsförordningen (2004:255) finns bestämmelser om vilka aspekter Folkhälsomyndigheten ska analysera när det gäller förslag om ändringar i de nationella vaccinationsprogrammen (7 d §). Det följer vidare av smittskyddsförordningen att Folkhälsomyndigheten även ska följa utvecklingen inom vaccinområdet och årligen lämna en lägesrapport till regeringen om de nationella vaccinationsprogrammen (7 b §). Lägesrapporten ska bl.a. omfatta en uppföljning av nuvarande program samt utvecklingen av nya vacciner.

Folkhälsomyndigheten ska fortlöpande följa och göra en bedömning av att de nationella vaccinationsprogrammen uppfyller kraven i 2 kap. 3 d och 3 e §§

SmL (7 c §). Om Folkhälsomyndigheten finner att de nationella vaccinationsprogrammen behöver ändras, ska myndigheten till regeringen senast den 1 oktober lämna förslag till regeringen om de ändringar av programmen som Folkhälsomyndigheten anser vara nödvändiga.

Bakgrund och pågående arbete

Nationella vaccinationsprogram

Som framgår ovan regleras nationella vaccinationsprogram genom smittskyddslagen. Regeringen fattar beslut om vilka sjukdomar som ska omfattas av nationella vaccinationsprogram (allmänna och särskilda) baserat på underlag från Folkhälsomyndigheten. Därefter utfärdar Folkhälsomyndigheten föreskrifter om programmen, såsom till vilka grupper vaccin ska erbjudas, antalet doser som ska ges och med vilka intervall. Regioner och kommuner ansvarar för genomförandet och är skyldiga att kostnadsfritt erbjuda målgrupperna de vaccinationer som ingår i de nationella programmen.

Folkhälsomyndighetens rekommendationer

Som komplement till de statligt beslutade nationella vaccinationsprogrammen kan Folkhälsomyndigheten ge ut rekommendationer om vaccinationer. Sådana rekommendationer är inte bindande, utan regioner och kommuner beslutar om att genomföra rekommendationerna och om eventuella kostnader för patienterna.

I Folkhälsomyndighetens Rekommendationer om pneumokockvaccination till riskgrupper (publicerad den 25 januari 2019, uppdaterad den 10 augusti 2020) anför bl.a. att vaccination mot pneumokocker rekommenderas för vuxna och barn över två år med vissa kroniska sjukdomar och tillstånd samt för personer som är 65 år och äldre.

I november 2020 publicerade myndigheten en uppmaning till personer som har ökad risk för svår pneumokocksjukdom att vaccinera sig. Myndigheten anförde bl.a. att riskgrupperna för pneumokocksjukdom delvis är desamma som riskgrupperna för influensa, och därför är det lämpligt för de som tillhör en riskgrupp för pneumokocksjukdom och inte har blivit vaccinerade tidigare att ta vaccinet i samband med vaccinationen mot säsongsinfluensa. Mottagningarna som håller i vaccinationerna för pneumokocker och säsongsinfluensa har enligt Folkhälsomyndigheten sett till så att vaccinationerna kan ske på ett säkert sätt, och utan trängsel under covid-19-pandemin (folkhälsomyndigheten.se).

Lägesrapport till regeringen om de nationella vaccinationsprogrammen 2020

I oktober 2020 publicerade Folkhälsomyndigheten en lägesrapport till regeringen om de nationella vaccinationsprogrammen 2020. Enligt

lägesrapporten erbjuds riskgrupper i de flesta regioner vaccinationer mot bl.a. pneumokocker på ett strukturerat sätt.

Pneumokockvaccination som särskilt vaccinationsprogram

År 2013 fick Socialstyrelsen i uppdrag att pröva om de vaccinationer som omfattas av rekommendationer eller motsvarande bör ingå i ett särskilt vaccinationsprogram (S2013/240/FS, delredovisning e). En del i uppdraget var att utreda vaccination mot pneumokocker för riskgrupper. När ansvaret för vaccinationsprogrammen övergick från Socialstyrelsen till Folkhälsomyndigheten den 1 juli 2015 fördes även regeringsuppdraget om riskgruppsvaccinationer över.

År 2016 lämnade Folkhälsomyndigheten beslutsunderlaget Pneumokockvaccination som särskilt vaccinationsprogram till regeringen. Myndigheten föreslog att pneumokockvaccination till medicinska riskgrupper skulle ingå i ett nationellt särskilt vaccinationsprogram. När det särskilt gällde personer över 65 år gjorde myndigheten bedömningen att de inte skulle omfattas av vaccinationsprogrammet om de inte ingår i en medicinsk riskgrupp.

Enligt uppgift från Socialdepartementet är Folkhälsomyndighetens förslag att vaccination mot pneumokocker ska ingå i ett särskilt vaccinationsprogram till vissa riskgrupper under beredning.

Folkhälsomyndighetens uppdaterade hälsoekonomiska analys

År 2019 utförde Folkhälsomyndigheten en uppdaterad hälsoekonomisk analys av pneumokockvaccination av äldre, eftersom epidemiologin av pneumokocksjukdom har förändrats och ny kunskap om sjukdomsbördan och nya vacciner har tillkommit sedan 2016. De uppdaterade underlagen finns som arbetsmaterial inom myndigheten. Huvudfynden i fråga om de hälsoekonomiska beräkningarna har även publicerats vetenskapligt under 2020.¹ Författarnas slutsats är i korthet att det inte kan anses kostnadseffektivt att erbjuda personer som är 65 år och äldre pneumokockvaccination. Däremot kan det anses vara en kostnadseffektiv strategi att införa pneumokockvaccination med polysackaridvaccin (PPV) i ett särskilt vaccinationsprogram för personer som är 75 år och äldre.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om bl.a. vaccinationsprogram för äldre behandlades senast i socialutskottets betänkande 2019/20:SoU5 Folkhälsofrågor. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 40). Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (prot. 2019/20:77).

¹ E. Wolff m.fl. Cost-effectiveness of pneumococcal vaccination for elderly in Sweden. *Vaccine* 38 (2020), s. 4 988–4 995.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264410X20307271?via%3Dihub>

Utskottets ställningstagande

Under våren 2020 blev det tydligt hur viktigt det är att äldre skyddas genom ett förebyggande arbete inom hälso- och sjukvården. Det är därför positivt att Folkhälsomyndigheten rekommenderar att personer över 65 år och personer i vissa riskgrupper vaccinerar sig mot pneumokocker. Rekommendationer är dock inte bindande för regionerna, utan regionerna beslutar själva om rekommendationerna ska följas och om eventuella avgifter ska tas ut.

Utskottet noterar vidare att Folkhälsomyndigheten har föreslagit att pneumokockvaccination till medicinska riskgrupper borde ingå i ett särskilt vaccinationsprogram. Myndigheten har även efter att ha utfört en uppdaterad hälsoekonomisk analys gjort bedömningen att det kan vara kostnadseffektivt att införa pneumokockvaccination i ett särskilt vaccinationsprogram för personer som är 75 år och äldre.

Enligt utskottet ska det inte vara en persons bosättningsort som avgör om man får vaccinet avgiftsfritt eller inte. Mot denna bakgrund, och med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen, föreslår utskottet att riksdagen tillkännager för regeringen att den snarast ska vidta åtgärder så att samtliga regioner kan erbjuda personer som är 75 år och äldre samt personer i medicinska riskgrupper avgiftsfri vaccination mot pneumokocker. Utskottet anser att staten ska stå för de kostnader detta medför.

Reservation

Avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper (S, C, L, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Sofia Nilsson (C), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår utskottets förslag.

Ställningstagande

Folkhälsomyndigheten rekommenderar att personer över 65 år och personer i vissa riskgrupper vaccinerar sig mot pneumokocker. Regionerna beslutar om att genomföra rekommendationerna och om eventuella kostnader för patienterna.

Med anledning av att kommuner och regioner drabbats hårt ekonomiskt till följd av coronavirusets utbrott har regeringen och samarbetspartierna under 2020 vid flera tillfällen föreslagit tillskott som riktar sig till sektorn. Det gäller både kompensation för merkostnader och ökade generella statsbidrag. Även i budgetpropositionen för 2021 har regeringen aviserat stora tillskott till regionerna och kommunerna. Vi utgår från att varje region dels ser till att vaccinet finns tillgängligt, dels ser över vilken avgift man tar ut, så att äldre personer och personer i medicinska riskgrupper har möjlighet att vaccinera sig.

Mot denna bakgrund anser vi att det för närvarande inte finns anledning för riksdagen att göra ett tillkännagivande om avgiftsfritt pneumokockvaccin för vissa grupper.